

TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ ĐẤU TRANH PHÒNG, CHỐNG BỆNH QUAN LIÊU

ThS PHẠM THỊ HẰNG

Báo Dân trí

*Hội nghị toàn quốc tổng kết công tác phòng, chống tham nhũng trong nhiệm kỳ Đại hội X của Đảng.
Hà Nội ngày 30-11-2010 _ Ảnh: TC*

1. Đặc trưng, bản chất, nguyên nhân của bệnh quan liêu

Về đặc trưng, bản chất của bệnh quan liêu, Chủ tịch Hồ Chí Minh cho rằng: quan liêu chính là sự xa rời thực tế, xa rời quần chúng nhân dân, xa rời mục tiêu, lý tưởng của Đảng trong một bộ phận cán bộ, đảng viên. Đối với người, họ chỉ biết dùng mệnh lệnh mà không biết giải thích, tuyên truyền để giác ngộ quần chúng. Đối với công việc chỉ trọng hình thức, “chứ không biết điều tra, nghiên cứu, đòn đốc,

giúp đỡ, khuyển khích, kiểm tra”. Và đối với mình, “Chi biết lo cho mình, không quan tâm đến nhân dân, đến đồng chí”; trước mặt dân chúng thì lèn mặt “*quan cách mạng*”. Miệng thì nói dân chủ, nhưng làm việc thì theo lối “*quan*” chủ. Miệng thì nói “*phụng sự quần chúng*”, còn thực tế thì chỉ biết ăn sang, mặc diện, chỉ muốn nhân dân phụng sự mình... nói cách khác, đó là những việc làm trái với lợi ích của quần chúng, trái với phương châm và chính sách của Đảng và Chính phủ.

Tác hại của bệnh quan liêu là làm “hóng việc”, nó là “trợ thủ đắc lực”, tiếp tay cho những cán bộ phàm chất kém, những kẻ xấu thỏa sức đục khoét ngân sách và tài sản quốc gia, làm tiêu hao của cải nhà nước và nhân dân; gây tác hại lớn đến tổ chức và “thành thử có mắt mà không thấy suốt, có tai mà không nghe thấu, có chế độ mà không giữ đúng, có kỷ luật mà không nắm vững”, nó là “mẹ đẻ ra nạn tham ô, lăng phí”²; “là bạn đồng minh của thực dân và phong kiến... Nó phá hoại đạo đức cách mạng của ta là cẩn, kiệm, liêm, chính”. Chính vì thế, nó là “kẻ thù của nhân dân, của bộ đội và Chính phủ”. Vì vậy, “chống tham ô, lăng phí và bệnh quan liêu cũng quan trọng và cần kíp như việc đánh giặc trên mặt trận. Đây là mặt trận tư tưởng và chính trị”³.

Nguyên nhân phát sinh căn bệnh quan liêu, theo Hồ Chí Minh, bao gồm cả nguyên nhân khách quan và nguyên nhân chủ quan. Về khách quan, bệnh quan liêu có từ chế độ xã hội cũ lây truyền sang chế độ xã hội mới. Về chủ quan, chính là những vấn đề thuộc về bản thân đội ngũ cán bộ, đảng viên, công chức với những biểu hiện: *Xa dân, khinh dân, sợ dân, không tin cậy nhân dân, không hiểu biết nhân dân, không thương yêu nhân dân*. Họ không hiểu tâm lý, nguyện vọng của nhân dân, cho rằng dân không biết gì, nhưng khi có sai lầm, khuyến điểm thì sợ nhân dân phê bình, sợ mất thể diện, sợ phải sửa chữa. Họ không thấy được nhu cầu, nguyện vọng, lợi ích chính đáng và sức mạnh của nhân dân. Họ chỉ biết đòi hỏi nhân dân, mà không thiết thực giúp đỡ nhân dân; thích lối làm việc hành chính, mệnh lệnh... đây chính là môi trường thuận lợi cho bệnh quan liêu sinh sôi, phát triển.

Để chống bệnh quan liêu, theo Người, cần phải tiến hành toàn diện, thường xuyên với nhiều biện pháp: Phải di từ chống thói quan

liêu trong tác phong và phương pháp công tác hàng ngày của cán bộ, viên chức nhà nước, đến chống chủ nghĩa quan liêu, chế độ quan liêu trong hệ thống tổ chức bộ máy nhà nước, cơ chế, chính sách; đẩy mạnh thực hành dân chủ, tăng cường pháp luật, kỷ luật, kỷ cương xã hội, xử lý nghiêm khắc những tiêu cực do tệ quan liêu gây ra..., phải thực hiện “Theo đúng đường lối nhân dân và 6 điều là: Đặt lợi ích nhân dân lên trên hết; Liên hệ chặt chẽ với nhân dân; Việc gì cùng bàn với nhân dân, giải thích cho nhân dân hiểu rõ; Có khuyết điểm thì thật thà tự phê bình trước nhân dân, và hoan nghênh nhân dân phê bình mình; Sẵn sàng học hỏi nhân dân; Tự mình phải làm gương mẫu cần kiệm liêm chính, để nhân dân noi theo”⁴. Ngoài ra, cần phải tin nhân dân; phải luôn luôn theo sát tình hình thiết thực của nhân dân, theo sự tình nguyện của nhân dân mà tổ chức họ; tuyệt đối không theo đuổi quản chúng nhưng phải khéo lập trung ý kiến của quản chúng để hình thành đường lối lãnh đạo quản chúng... Tóm lại, “muốn thắng lợi ở mặt trận này, át phải có chuẩn bị, kế hoạch, tổ chức, át phải có lãnh đạo và trung kiên”⁵.

Hơn 25 năm thực hiện công cuộc đổi mới, dưới sự lãnh đạo của Đảng, đất nước ta đã đạt được những thành tựu to lớn, có ý nghĩa lịch sử. Một trong những nguyên nhân dẫn đến kết quả trên là, Đảng và Nhà nước ta đã luôn quán triệt sâu sắc, vận dụng sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh vào thực tiễn Việt Nam để đấu tranh ngăn chặn và đẩy lùi tệ quan liêu, tham nhũng, lăng phí, xây dựng Nhà nước pháp quyền XHCN của nhân dân, do nhân dân, vì nhân dân. Cùng với việc tăng cường sự lãnh đạo của Đảng, giữ vững nguyên tắc tập trung dân chủ trong xây dựng, kiện toàn bộ máy Nhà nước và đoàn thể chính trị-xã hội, Đảng và Nhà nước luôn coi công tác đấu tranh

phòng, chống tệ quan liêu, tham nhũng, lăng phí là nhiệm vụ chính trị thường xuyên, quan trọng của cả hệ thống chính trị; có ảnh hưởng trực tiếp đến sự sống còn của chế độ XHCN. Theo đó, một mặt, lăng cường công tác tuyên truyền, giáo dục đường lối, chủ trương, chính sách và pháp luật Nhà nước, đạo đức cách mạng cho toàn dân; mặt khác, không ngừng đổi mới tổ chức và hoạt động của hệ thống chính trị, nâng cao vai trò giám sát của nhân dân với các cơ quan Nhà nước, đẩy mạnh tự phê bình và phê bình, phát huy dân chủ, tăng cường pháp chế XHCN.

Tuy nhiên, tệ quan liêu ở nước ta đang diễn ra rất phức tạp, nghiêm trọng trên tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội. Bộ máy của Đảng, Nhà nước và các tổ chức chính trị-xã hội còn cồng kềnh, nhiều tầng nắp, đầu mối; bệnh hôi họp, giấy tờ, thủ tục hành chính còn rườm rà; thái độ, phong cách làm việc của một bộ phận cán bộ, công chức còn có biểu hiện hách dịch, sách nhiễu nhân dân,... Đi liền với đó là nạn cửa quyền, mệnh lệnh, tham ô, lăng phí... Tác hại của tệ quan liêu là rất lớn; nó làm cho tổ chức đảng và cơ quan nhà nước không nắm được tình hình thực tế, không hiểu được tâm tư, nguyện vọng, đời sống của nhân dân, không phát huy được trí tuệ của toàn dân, dẫn đến có những chủ trương, chính sách không phù hợp, làm tổn thương mối quan hệ mật thiết giữa Đảng, Nhà nước và nhân dân.

Tình trạng trên có nhiều nguyên nhân, song nguyên nhân chủ yếu, trực tiếp là do nhận thức của một số cấp uỷ, chính quyền về đấu tranh chống tệ quan liêu chưa đầy đủ; cơ chế kiểm tra, giám sát của các cơ quan chức năng và nhân dân chưa đủ mạnh; không ít cán bộ, công chức nặng tư tưởng cá nhân chủ nghĩa, thiếu tinh thần trách nhiệm, trình độ tổ chức, quản lý hạn chế... Một số cán bộ khi có chức, có

quyền thì coi thường nhân dân, cho mình là người "đứng trên", "ban om", chứ không phải là những công bộc của nhân dân. Họ ngại khó khăn, gian khổ, thích ngồi bàn giấy hơn là đi sâu sát cơ sở, sát thực tiễn sản xuất và đời sống của nhân dân; thích thời phô trương thành tích; một số tổ chức đảng, cơ quan nhà nước chưa nhận thức hết tác hại của tệ quan liêu, chưa thấy rõ đấu tranh phòng, chống tệ quan liêu là vấn đề cơ bản, lâu dài và cấp thiết trong xây dựng Nhà nước pháp quyền ở nước ta trong tình hình hiện nay. Cơ chế phát huy vai trò làm chủ của nhân dân; công tác giáo dục, đào tạo, bồi dưỡng đội ngũ cán bộ, công chức; công tác kiểm tra, giám sát của nhân dân đối với hoạt động của bộ máy nhà nước, các tổ chức chính trị-xã hội các cấp uỷ, chính quyền vẫn còn nhiều bất cập, chưa thật sự đáp ứng yêu cầu, nhiệm vụ xây dựng và bảo vệ Tổ quốc... Việc phối hợp giữa các cơ quan, ban, ngành của Trung ương và địa phương trong đấu tranh, loại trừ tệ quan liêu còn thiếu chặt chẽ, thống nhất; ý thức chấp hành chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách và pháp luật Nhà nước của các tổ chức, cá nhân trong hệ thống chính trị chưa nghiêm.

2. Vận dụng đúng đắn, sáng tạo tư tưởng Hồ Chí Minh vào đấu tranh phòng, chống tệ quan liêu hiện nay

Một là, đẩy mạnh công tác tuyên truyền, giáo dục, làm cho quần chúng nhân dân, trước hết là các tổ chức, cá nhân, cấp uỷ, chính quyền, đội ngũ cán bộ, công chức các cấp nhận thức rõ bệnh quan liêu và tác hại của nó.

Đấu tranh chống bệnh quan liêu không phải là công việc riêng của một bộ phận cá nhân hay tổ chức, mà đây phải là công việc của quần chúng được giáo dục, giác ngộ. Chủ tịch Hồ Chí Minh chỉ rõ: "Quần chúng tức là toàn thể

chiến sĩ trong quân đội, toàn thể công nhân trong xưởng, toàn thể nhân viên trong cơ quan, v.v. rồi đến toàn thể nhân dân. Cũng như mọi việc khác, việc “chống” này phải động viên quần chúng, phải thực hành dân chủ, phải làm cho quần chúng hiểu rõ, làm cho quần chúng hăng hái tham gia thì mới chắc chắn thành công. Quần chúng tham gia càng đông, thành công càng đầy đủ, mau chóng” và “lãnh đạo nhân dân bằng cách tuyên truyền, giải thích, cõi động, giáo dục, tổ chức nhân dân, dựa vào nhân dân để thực hiện nguyện vọng chính đáng của nhân dân”.

Việc đầy mạnh công tác tuyên truyền, giáo dục cần tập trung vào làm sáng tỏ những nội dung cơ bản của chủ nghĩa Mác-Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách và pháp luật Nhà nước nói chung về đấu tranh chống tệ quan liêu, tham nhũng, lăng phí nói riêng. Đây là vấn đề cơ bản, rất quan trọng, bởi lẽ chỉ khi nào mọi tổ chức, cá nhân nhận thức rõ bệnh quan liêu là “kẻ thù của nhân dân, của bộ đội và Chính phủ”, thì lúc đó mới kiên quyết đấu tranh loại trừ nó ra khỏi đời sống xã hội. Tuy nhiên, trong thực tế, có không ít biểu hiện lợi dụng chống quan liêu, tham nhũng vì động cơ cá nhân, làm cho cuộc đấu tranh chống quan liêu, tham nhũng mất ý nghĩa to lớn của nó và làm cho xã hội trở nên phức tạp. Do đó, trong quá trình đầy mạnh cuộc đấu tranh chống quan liêu, tham nhũng cần phải lén lút, phê phán, xử lý những người lợi dụng điều này gây ảnh hưởng xấu đến sự phát triển của đất nước.

Hai là, coi trọng xây dựng đội ngũ cán bộ, công chức “vừa hồng, vừa chuyên”.

Cán bộ là nhân tố trực tiếp quyết định đến sự thành bại của cách mạng nói chung, của cuộc đấu tranh phòng, chống tệ quan liêu, tham nhũng, lăng phí nói riêng. Thực tế cho

thấy, đội ngũ cán bộ, công chức là “cái gốc” của mọi công việc, đang nắm giữ hầu hết các cương vị chủ chốt, lĩnh vực quan trọng trong đời sống của đất nước; họ là “tiền vốn của đoàn thể”, “có cán bộ tốt việc gì cũng xong”... Vì vậy, trong quá trình xây dựng đội ngũ cán bộ, công chức cần hết sức coi trọng cả về phẩm chất chính trị, đạo đức cách mạng và năng lực công tác. Cấp ủy các cấp cần thực hiện đầy đủ nguyên tắc công khai, minh bạch trong các khâu: đào tạo, bồi dưỡng, tuyển chọn, sử dụng, đánh giá, đề bạt, luân chuyển cán bộ, công chức. Đồng thời, tăng cường công tác kiểm tra, giám sát, đầy mạnh tự phê bình và phê bình; xây dựng quy chế để nhân dân được tham gia đánh giá, nhận xét cán bộ, công chức; hết sức tránh tư tưởng coi công tác cán bộ là *độc quyền* của một số cá nhân hay của riêng cơ quan chức năng. Mỗi cán bộ chính quyền và đoàn thể cần phải “luôn luôn gần gũi nhân dân. Ra sức nghe ngóng và hiểu biết nhân dân. Học hỏi nhân dân... có biết làm học trò dân, mới làm được thầy học dân”⁹.

Cấp ủy các cấp cần coi trọng tiêu chuẩn tuyển chọn cán bộ, công chức: Họ phải là những người thực sự ưu tú về lập trường, tư tưởng, đạo đức, lối sống; có trình độ chuyên môn nghiệp vụ tốt; được rèn luyện trong thực tiễn công tác. Thực hiện tốt việc luân chuyển và bổ nhiệm cán bộ; khắc phục bệnh kinh nghiệm chủ nghĩa, chủ quan, trì trệ của đội ngũ cán bộ, công chức; chủ trọng cải革新, đề bạt những cán bộ, công chức có tinh thần tập thể, đấu tranh với những biểu hiện tiêu cực, sai trái, quan liêu, để tạo niềm tin cho nhân dân; kiên quyết đào thải và có chế tài xử lý nghiêm những cán bộ, công chức tha hóa phẩm chất, đạo đức, lối sống, vi phạm pháp luật, Luật cán bộ công chức và những điều đảng viên không được làm.

Ba là, phát huy dân chủ, giữ vững kỷ cương, tăng cường pháp chế XHCN.

Quan liêu đối lập với nền dân chủ XHCN; mọi thành công trong đấu tranh chống quan liêu phụ thuộc vào việc có phát huy được sức mạnh và quyền làm chủ của nhân dân hay không. Chủ tịch Hồ Chí Minh khẳng định: “*Chống tham ô, lăng phí, quan liêu là dân chủ*”⁹, bởi vì “*Dân chủ là dựa vào lực lượng quần chúng, đi đúng đường lối quần chúng. Cho nên, phong trào chống tham ô, lăng phí, quan liêu *đã phải dựa vào lực lượng quần chúng* thì mới thành công*”¹⁰.

Quản lý đất nước không chỉ là việc riêng của cơ quan nhà nước mà còn là của nhân dân. Chỉ khi nào nhân dân trực tiếp tham gia vào các khâu, các bước của công tác quản lý nhà nước theo phương châm “Dân biết, dân bàn, dân làm, dân kiểm tra”, thì khi ấy mới có thể đá phá tận gốc tê quan liêu, tham nhũng, lăng phí. Theo đó, cấp ủy, chính quyền các cấp cần tăng cường thực hiện tốt Quy chế dân chủ ở cơ sở; tăng cường công tác kiểm tra, thanh tra nhân dân và phối hợp với các hoạt động thanh tra của Nhà nước; tiếp tục nghiên cứu, đa dạng hóa các hình thức đảm bảo quyền làm chủ của nhân dân theo hướng dân chủ trực tiếp; động viên đội ngũ cán bộ, công chức sống trung thực, giản dị, lời nói đi đôi với việc làm, lắng nghe và tôn trọng ý kiến của nhân dân.

Phát huy dân chủ bao giờ cũng đi liền với giữ vững kỷ cương, tăng cường pháp chế XHCN. Nhà nước ta là Nhà nước pháp quyền XHCN của nhân dân, do nhân dân, vì nhân dân, hoạt động của mọi tổ chức, cá nhân trong hệ thống chính trị là nhằm bảo vệ quyền lợi và nghĩa vụ của công dân theo Hiến pháp và pháp luật. Vì vậy, để loại trừ tê quan liêu ra khỏi đời sống xã hội, mọi người dân, trước hết là cán bộ, công chức phải “*Sống và làm việc theo*

Hiến pháp và pháp luật”: kiên quyết đấu tranh với mọi hiện tượng dân chủ cực đoan, vô kỷ luật, thiếu kỷ cương, phép nước. Cùng với đó, cấp ủy, chính quyền, đoàn thể chính trị-xã hội các cấp cần đẩy mạnh cải cách hành chính, theo hướng giám sát các đầu mối trung gian, hội họp, các thủ tục hành chính rườm rà; gần dân, hiểu dân và đáp ứng nhanh nhất những nguyện vọng chính đáng của nhân dân.

Bốn là, tiếp tục hoàn thiện thể chế và đẩy mạnh cải cách hành chính.

Trong điều kiện hiện nay, việc hoàn thiện thể chế, đẩy mạnh cải cách hành chính, giảm bớt sự cồng kềnh về cơ cấu tổ chức, số lượng cán bộ, công chức, chồng chéo về chức năng của bộ máy nhà nước là đòi hỏi bức thiết, đây là vấn đề mà Chủ tịch Hồ Chí Minh đã từng nói: “Các cơ quan chính quyền và đoàn thể, các cơ quan kinh tế và các Ủy ban, cần phải nâng cao năng suất, giảm bớt số người (tinh giản)... vô luận thế nào cũng phải tìm đủ cách để biên chế các cơ quan lại”¹⁰. Đồng thời, cần hướng vào việc làm rõ quyền hạn và trách nhiệm cá nhân của từng cán bộ, công chức nhà nước đối với việc ra quyết định và thực hiện quyết định. Kinh nghiệm cho thấy, nếu một công chức có quyền tự ra quyết định nhưng lại không chịu nhận trách nhiệm về hậu quả của quyết định ấy thì đó là miếng đất rất tốt để cho quan liêu, tham nhũng, lăng phí có thể nảy nở và phát triển. Ngoài ra, đấu tranh phòng, chống tê quan liêu, tham nhũng, lăng phí phải gắn chặt với đổi mới kinh tế-xã hội, nâng cao đời sống của nhân dân, giữ vững ổn định chính trị ♦

1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11. Hồ Chí Minh Toàn tập, Nxb CTQG, H, 2000, T.6, tr.89, 490, 293, 490, 495, 88, 88, 494, 495, 499

2. Sđd, T.7, tr.264.